

Muutamia muistelmia Minna Canthista.

Kuopio on tämän kirjoittajalle muistojen kaupunki. Tuskin on sitä saarta Kallavedessä, tuskin sitä lahdella sen rannoilla, tuskin kukkulaa ja laaksoa tämän kauniin kaupungin ympäristössä, johon ei joku muisto koulu- ja myöhemmiltä ajoilta olisi kiintynyt. Torit, kadut, katukulmat, jopa yksityiset talotkin johtavat mieleen elettyjä tapahtumia ja tunnelmia ja vaikuttavat niitä kuvitellessa tai niitä uudelleen nähdessä kuin vanhat tuttavat, joilla aina on jotain kertomista sitten kuin viimeksi tavattiin.

Mutta etenkin yksi paikka tässä kaupungissa on muistoista rikas. Niin usein kuin Kuopio johtuu mieleeni, esiintyy siitä ensiksi tuomiokirkko ja sitten — Minna Canthin talo. Se on se, joka edustaa Kuopiota ajatuksissani ja antaa sille leimansa.

Tuo muistorikas nurkkatalo on nyt tietysti painunut mieleeni niin hujasti etupäässä sen vuoksi, että siinä asui Minna Canth, jonka luona niin monta unhottumattonta, hauskaa ja herättävää hetkeä vietettiin. Mutta emmenkun tiesin Minna Canthia olevankaan, oli se painunut mieleeni. Sen nurkassa oli ennen vanhaan s. o. pari kymmentä vuotta sitten punanen postilaatikko, johon pistin ensimmäisen sen aikaiselle «Suomen Kuvalehdelle» osoitetun käsikirjoitukseni. Se oli joku rakkauten runo, joka kyllä tuli perille, mutta jota ei koskaan painettu. Hetki oli jännittävä ja syövytti talon ulkoisuuden mieleeni.

En kuitenkaan sillä kertaa aavistanut, että sen saman talon seinäin sisällä tulisin myöhemmin viettämään niin monta kirjallisesti herättävää ja innostuttavaa hetkeä.

Muistoni Minna Canthista ja monivuotisesta seurustelustani hänen kanssaan ovat ehdottomasti yhteydessä tämän hänen kotitalonsa kanssa. Siinä, omien seinänsä sisällä, oli hän se mikä hän oli ja siinä oli hänet nähtävä. Ulkopuolella sitä, ja varsinkin suuremmissa seuroissa, oli hän kuin omasta itsestään haihduksissa, vieras sekä itselleen että muille. Näin hänet silloin tällöin esim. Helsingissä, häntä ihailevan ja hänelle juhliivan suuren yleisön keskellä. Hän sanoi tuskin sanaakaan, oli ujo ja miltei saamaton, ei ollenkaan se sukkelasanainen, leimahteleva ja nerokas nainen, joka hän oli kotonaan. Siellä, omassa salongissaan, keinutuolissaan oli hän nähtävä. Siinä kehyksessä hän vaikutti ja siihen hän kuului. Hänen omat seinänsä olivat kuin linsit valotornissa, jotka hänen ajatuksilleen ja olennoilleen antoivat niiden oikean lentopohjan.

En muista oikein tarkoin, milloin ja missä minut Minna Canthille esitettiin. Kai se tapahtui hänen kotonaan. Mutta ennen sitä näin hänet kerran ulkona. Väinölänniemellä Kuopiossa ja silloin — hän säihkyi suuttumusta. Oli jotkut kansan hovit jonkun isänmaallisen asian hyväksi, ell'en erehdy Kuopion suomalaisen tyttökoulun hyväksi. Se oli tuota kouluninnostuksen kiihkeintä aikaa ja vastustuspuolue teki

parastaan hyviä hankkeita häiritäkseen. Että oli sala-vehkeitä Kuopiossakin, sen arvaa. Nyt oli rouva Canth luullut päässeensä yhden salaliiton perille ja hän kertoi kokoontuneille naisille ja ylioppilaille, pyhän vihan hehku poskillaan, että eräs sveesipohatta juuri siksi illaksi oli pannut toimeen kekkerit estääkseen henkiheimolaisiaan tulemasta juhlaan. «Semmoisia ne ovat ne sveesit! Kun ei iljetä julkisuudessa asettua hyvää asiata vastaan, niin koetetaan salassa!»

Mainitsen tämän tapauksen senkin vuoksi, että rouva Canth siinä tilaisuudessa toimi suomalaisuuden asiaan innostuneena. Tietysti hän pysyi ainakin tälle asialle uskollisena, vaikka silttemmin monet muut aatteet, nuo n. k. «tuudet aatteet» useissa eri muodoissaan ottivat suuremman osan hänen innostuksestaan ja harrastuksestaan.

Ennenkun tutustuin Minna Canthiin, oli hän jo kirjoittanut «Murtovarkauden» ja «Roinilan talossa» ja oli tämä hänen n. s. kirjallinen viattomuuskautensa jo ohi. Hän oli alkanut innostua syvempiin aiheihin ja kirjoitti parhaallaan «Työmiehen vaimoa», joka alkaa hänen aatedraamainsa sarjan, ne, joissa hän silttemmin niin suurella voimalla puhui naisten ja köyhän kansan puolesta. Tuttavuutemme alkaessa oli hän saanut valmiiksi mainitun näytelmän viimeistä näytöstä vaille, sitä näytöstä, jossa Honsantuu ampuu «lakia ja oikeutta», mutta ampuu ohi. Ehkä huvittanee kuulla, että kirjailija loppua suunnitellessaan oli ajatellut Honsantuun laukauksen sattuvaksi hänen viettelijäänsä. Kuinka siinä keskusteltiin, selvisi hänelle, että loppuvaikutus olisi suurempi, jos lakaus ei sattuisikaan, ja siten syntyi tuo kuuluisa repliikki: «Lakia ja oikeuttahan minun pitikin ampua!» Olisi hauska seurata rouva Canthin kirjailijauraa edemmä siihen suuntaan, johon se tästä näytelmästä kehittyi ja muistella niitä «uusien atteiden» Sturm und Drang-aikoja, jotka kuvastuvat hänen näytelmissään, romaaneissaan, novelleissaan ja sanomalehtikirjoituksissaan. Kun ei se tehtävä kuitenkaan sovi tämän muistelmani kehyksiin, tahdon vaan huomauttaa siitä, että kaikki se innostus länsimaisiin

aatteihin, joka silloista nuorisoa elähytti, kokoontui hänessä ja hänen teoksissaan poltto-pisteeseensä ja heijasti siitä hänen temperamenttinsä väritymänä kauvas Kuopion kirkkokadun kulmatalosta — pimeään maailmaan. Olisi hauska muistella vieläkin sitä ihas-tusta ja suuttumusta, joka siitä syntyi, mutta jääköön sekin — varsinkin kun se on vielä kyllin tuoreessa muistossa.

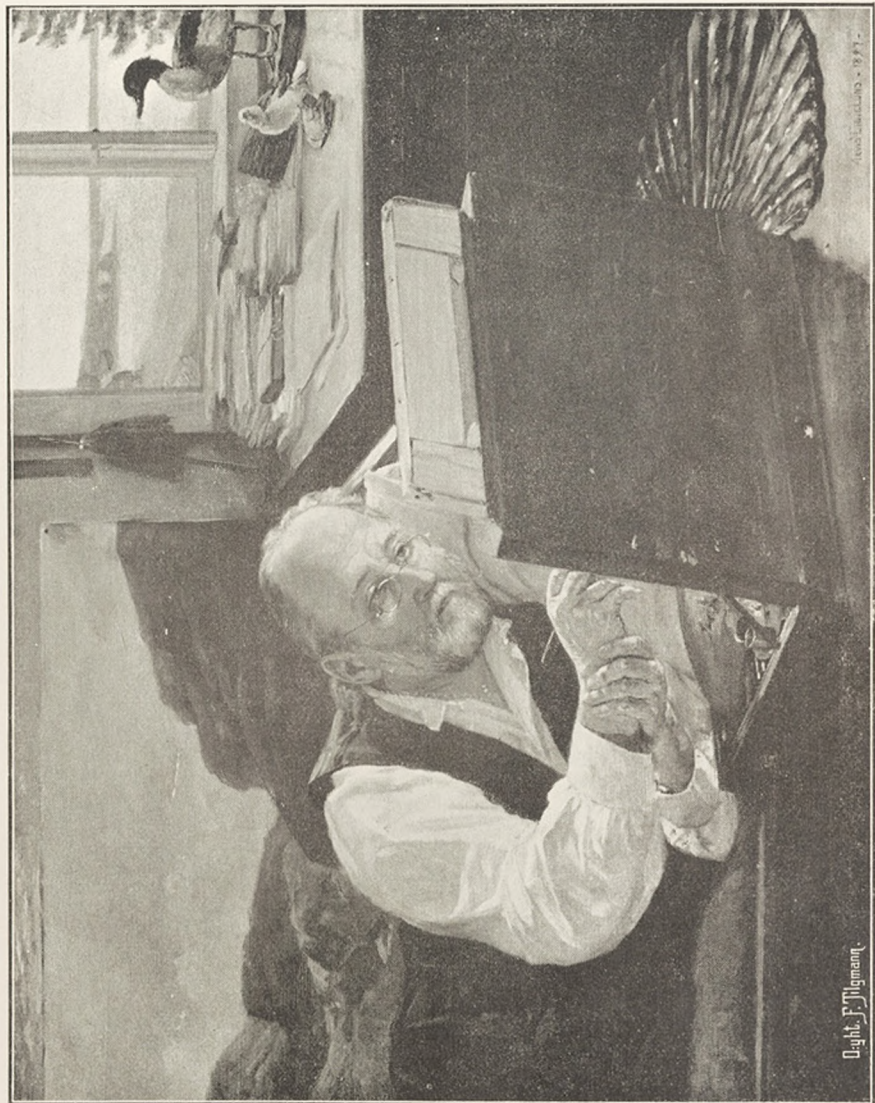
Sen sijaan viettäkäämme hetkinen, parinen, hänen seurassaan ja muistelkaamme häntä semmoisena kuin hän esiintyi emäntänä talossaan ja seuraihmisenä.

Mainitsin Minna Canthin kodin muistoista rikkaaksi. Muistot siitä ovat rikkaat siihenkin nähden, että Kuopiossa ollessani ja siellä käydessäni tuskin kului päivääkään, ettei Kanttilassa ainakin pikimmältään pistäydytty; usein siellä käytiin monasti päivässä, oltiinpa välistä aamusta iltaan.

Ennenkun astuttiin portista sisään, otettiin tavallisesti selko siitä, oliko «rouva» kotona. Se tapahtui varsin tuttavallisesti siten, että kulettiin ikkunain alitse ja kurkistettiin sisään. Kotona hän nyt melkein aina oli, mutta saattoi hän joko istua kirjoittamassa ja silloin ei häntä hennottu häiritä tai oli hänellä muita vieraita, joiden kanssa ei välitetty tulla tekemisiin. Tästä päästiin pian selville, sillä ikkunoissa oli tuskin koskaan uutimia.

Jos nyt satuttiin aamupuoleen menemään vieraille, niin tapahtui aika usein, että pihalla nähtiin tepastelemassa vanha, kumarahartiainen nainen. Se oli entisen kauppiaan leski, rouva Johnsson, Minna Canthin äiti, joka «yläpuolen» kivijalassa piti sahtikauppaa ja teki sen vaikutuksen kuin olisi hän ollut talon tonttu, joka tuotti sille sen tunnettua kauppaonnea.

Soikea pihamaa erotti talon kaksi puolta toisistaan, alapuolen, jossa lankapuoti oli, ja yläpuolen, jossa rouva Canth asui. Yläpuolelle vei korkeat rappuset ylös verannalle, josta mentiin sisään. Ensin oli siinä kylmä porstua ja aukeni kaksi ovea, toinen suoraan salooniin, toinen lämpimänä etehisenä käytettyyn huoneeseen,

Dr. J. J. Gammann

Arzt, Sibirien, 1881. In: W. J. Gammann, *Wissenschaft und Kunst*

joka samalla oli jonkunlainen konttorihuone, seinillä laskuja ja konossementtejä.

Tavallisesti oli emäntä jo salongin ovella vastassa vieraitaan ja tervehti heitä hänelle omituisella herttaisen iloisen lämmöllä, säännöllisesti moittien tulijoita siitä, että olivat olleet niin kauvan käymättä, jos olivat pitäneet päivänkään väliä.

Etuhuoneesta mentiin salonkiin. Se oli kohtalaisen iso, soikulainen huone, sisustettu tavalliseen porvarilliseen tapaan ilman mitään erikoista leimaa asujastaan. Kadunpuolisella seinämällä, kahden kukkasilla koristetun ikkunan välissä oli resoorisohva tavanmukaisine tyynyineen, sen edessä pöytä, jonka päässä oli kaksi mukavaa nojatuolia ja iso sohvaan kuuluva mukava rottinkinojatuoli. Toisilla seinämillä oli etaseeri, kirjahylly ja joku pienempi pöytä ja joukko tuoleja. Sohvan päällä oli laakeriseppeleen ympäröimänä miehen medaljonkikuva, josta usein laskettiin leikkiä kysymällä, oliko se Snellmanin kuva vai lehtori Canth vainajan. Varsinaisia taideteoksia ei näkynyt, mutta sen sijaan oli seinillä, etaseerilla ja staffioilla joukko valo- ja väripainokuvia, joiden joukossa kerrankin luin seitsemän Vapahtajan kuvaa. Salonki olisi voinut olla kenen herrasväen salonki tahansa, ja vaikka se samalla oli kirjailijan työhuone ja tuo pyöreänurkkainen sohvapöytä oli hänen työpöytänsä, ei siinä näkynyt mitään, joka olisi tästä työstä muistuttanut, ellei ota lukuun jotakuta käsikirjoitusvihkoa, joka kuitenkin kohta vieraiden tultua katosi joko pöytäliinan alle tai upposi kirjailijan avaraan taskuun. Pöydällä ja etaseerilla olevat kirjat ilmaisivat kuitenkin, että tässä huoneessa henkisillä harrastuksilla oli etusija. Ne olivat melkein aina uusinta, tuoreinta ja parasta kirjallisuutta, jota rouva Canth uutterasti viljeli. Vähemmin kaunokirjallisuutta, sillä romaaneja ei hän juuri rakastanut, enemmän filosoofillista, esteettillistä ja etenkin kaikellaisia yhteiskunnallisia kysymyksiä käsittelevää. Hänen lempikirjansa oli kuitenkin Tuomas Kempinläisen «Kristuksen seuraamisesta», joka ei kyllä ollut koskaan esillä salongissa, vaan kuului olevan hänen yöpöydäl-

Minna Canth kotonaan.

lään makuuhuoneessa, jossa hän sitä joka ilta ennen maata menoaan tutki.

Sanoin, ett'ei Minna Canthin salongissa ollut mitään, joka olisi antanut sille persoonallista, hänelle itselleen omituista leimaa. Oli siinä kuitenkin yksi paikka, tuo hänen jo mainitsemani keinutuoli. Se oli mukava, suuri mööpeli ja kutsuttiin sitä hänen «valtaistuimekseen». Siinä istuen kirjoitti hän enimmäkseen, ehkä kaikkikin teoksensa, siitä hallitsi hän ympäristöään, antoi käskyjä ja määräyksiä puotiin ja kyökkiin, siinä piti hän seuraa vierailleen, siinä suri, iloitsi, unhotti huolensa ja souti pois suuttumuksensa, kun tyhvät, ahdasmieliset ihmiset ja ilkeät arvostelijat joskus saivat hänen hermonsä kiihtymään. Mielestäni on tämä kirjailijatuoli siksi merkillinen, että esim. Kuopion isänmaallisen seuran sopisi laittaa se kokoelmiinsa ja samalla koettaa hankkia haltuunsa myöskin rouva Canthin käsikirjoitukset.

No niin! Istuttiin siis Kanttilan salissa, rouva itse keinussaan, jonka hän poikkeuksesta oli tarjonnut toisten istuttavaksi, mutta jonka toiset poikkeuksesta hänelle «luovuttivat», vieraat sohvassa ja nojatuoleissa ja jos seura oli suurempi puutuoleilla. Ja niin alkoi puhelu.

Tavallisesti alkoi se niin, että rouva Canth merkitsevästi kysyi toisesta toiseen katsellen:

— N—n—no?

Kysymys merkitsi joko: — no, mihinkä päätökseen nyt olette tulleet siitä asiasta, josta oli puhe viime kerralla? — tai: — no, mistä päästä nyt lähdetään?

Aina niitä oli päitä, mistä lähdettiin, jos ei muilla, niin ainakin rouvalla itsellään ja pian oli puhelu tai väittely vilkkaassa käynnissä.

Edellisinä päivinä oli saatettu puhua kaikista mahdollisista aatteista ja asioista taivaassa ja maassa, välistä melkein väsyksiin asti. Rouva Canthin virkeä ja pirteä henki ei kuitenkaan koskaan näyttänyt uupuvan käsittelemästä kysymyksiä, mistä hän kerran oli päässyt innostumaan, ja tuskin oli sitä asiaa, josta hän ei olisi innostunut. Jos oli joku vähänkään mer-

killisempi ilmanmuutos kulttuurimaiden ja varsinkin Pohjoismaiden henkisessä ilmapiirissä tekeillä, kohta tunsin hän sen lähenemisen. Tuskin oli sitä -ismiiä, joka ei olisi häneen vaikuttanut. Syynä siihen, että hän niin voi pysyä liikkeen pinnalla, oli se, että hän hankki itselleen kaiken kutakin uutta aatesuuntaa edustavan kirjallisuuden. Tuskin sitä viikkoa kului, ettei hän saanut postissa jotain uutta teosta.

Kun sellainen oli saapunut ja hän sen lukenut, oli hän aina valmis tekemään selkoa sen sisällöstä. Ja semmoisella selonteolla päivän puhelu tavallisesti alettiin. Rouva Canth refererasi mielellään ja refererasi hyvin. Äänettöminä ja kiitollisina me häntä kuuntelimme ja annoimme hänen puhua. Useimmista Millin, Spencerin ja Brandesin teoksista hän teki meille selkoa, tutustutti Bebeleihin, Henry Georges'eihin, kaikellaisiin naiskysymystä, sosialismia, siveellisyyksymystä, naisen ja miehen välisiä suhteita, anarkismia y. m. koskevaan kirjallisuuteen, täydensi tietojamme buddhalaisuudesta, teosofiasta, spiritismistä, uusista keksinnöistä luonnontieteiden alalla y. m., puhumattakaan eri virtauksista kaunokirjallisuudessa. Hänen kasvonsa hehkuivat ja silmät loistivat hänen istuessaan aina keinutuolissaan, joka välistä, kun hän jossain innostuttavassa paikassa teki tavallista suuremman liikkeen, oli pettää ystävänsä ja keikauttaa hänet selälleen.

Silloin helähti heleä nauru sekä hänen huuliltaan että muiden, lumous oli lopussa ja vieraat käyttivät tilaisuutta hyväkseen päästäkseen esiin leikkineen ja piloineen.

Leikki ja pila olivat jokapäiväisenä suolana niissä henkisissä yhteisaterioissa, joita Kanttilassa tarjottiin ja jos sitä suolaa vieraatkin toivat mukanaan, niin oli sitä runsaasti talossakin.

Se tapa, millä Minna Canth omisti ja omiksi mieliteikseen sulatti ulkoa saamansa aatteet, antoi hyvin usein aihetta hilpeyteen hänen kustannuksellaan. Kuta «hurjempi» joku uusi aate oli, sitä enemmän se häntä miellytti. Kaikellaiset utopiat, tulevaisuuden tuulentuvat, olivat niitä autuaitten asunnoita, joissa

hän parhaiten viihtyi. Eikä hän tyytynyt ristissä käsin asumaan toisten tekemissä ilmalinnoissa, vaan pani itsekin ilmakerrosta ilmakerroksen päälle. Lukemattomat olivat ne pilvipalatsit, joita hän ihmiskunnan onneksi uudesta suunnitteli tai vanhoista paranti. Luke-mattomat kerrat siellä Kanttilan keinutuolista luotiin tämä miesten hutiloima maailma uudelleen naisten avulla ja järjestettiin mallimaailmaksi. Vanhan alasrepiminen alkoi tavallisesti huudahduksella: «Voi teitä miehiä!» — ja uuden sijaan rakentaminen: «Jos me naiset vaan kerran oikein saisimme j. n. e.» Paitse sitä, että nyt kaikellainen moraalii, niinkuin valtiollinen, yhteiskunnallinen, parlamenttaarinen, kauppa- y. m. moraalii tulisi kerrassaan muuttumaan, tekisivät naiset maailmansa parantamiseksi myöskin kaikellaisia keksintöjä, joiden rinnalla Edisonin keksinnöt olisivat vaan lasten leikkiä.

— Mitä keksintöjä *te* tekisitte, rouva Canth, jos me miehet antaisimme teille luvan tehdä joitain?

Rouva Canthilla oli keksintönsä valmis.

— Minä keksisin esimerkiksi semmoisen koneen, jonka avulla voitaisiin muuttaa kaikki ruoka-aineet kaasun muotoon, niin että me naiset pääsisimme kyökissä seisomasta ja te miehet ruuan päältä riitelemästä. Olisi vaan johtotorvia, joita myöten eri kaasut, liha-kaasu, leipäkaasu, voikaasu päästettäisiin tänne sisään, ja samalla kun me teemme työtä huoneessamme tai istumme näin intelligentissä keskustelussa, voisimme tyydyttää ruumiimmekin tarpeet. Se olisi oiva keksintö.

Keksintö ei nyt ollut vallan uusi, olivathan jo Jukolan veljeksetkin siitä haaveksineet. Mutta kieltämättä oli se parannus heidän puuro-automaatistaan, joka kuten tunnettu oli ajateltu sellaiseksi, että hani-kan avattua yhdestä alkaisi työntää puuroa, toisesta olutta ja sen semmoista.

— Ja kun lähtisimme huviretkelle Puijolle tai Myhkyrin saareen, ei tarvitseisi kulettaa ruokavakkoja eikä keittokaluja, vaan olisi meillä sitä kaasua pienissä pulloissa, niinkuin naisilla nyt on hajuvettä . . .

Ja siitä tuli pitkät haaveilut, miten ihmiset sen keksinnön avulla vähitellen vapautuisivat materiasta,

muuttuisivat varakkaammiksi, hienommiksi, henkiseemmiksi . . .

— Ja lopulta ehkä kaasuna, hienona hajukaa-
suna, eetterinä, eeterisinä olentoina liitelisivät kohti korkeuksia?

Rouva Canth purskahti muiden kanssa iloiseen, sydämmelliseen nauruun, sillä hän rakasti paradokseja ja yhtyi niihin aina, vaikka ne olisivat koskeneet hänen rakkaimpia lempiaatteitaan. Ja tulevaisuuden ruoka-
kaasua odottaessa ja sen asemasta tuotiin kahvitarjo-
tin sisään.

— Kahvin minä kuitenkin tahtoisin kahvina juoda!
nauroi rouva Canth ja kävi nauttimaan mielijuomaansa, jota hän omaan puheidensa mukaan tyhjensi toistakymmentä kuppia päivässä, tuoden puolustukseksen Balzacin, joka «eli ja kuoli 20,000 kupista kahvia».

Vaikka nyt siis olisi lähdetty puheisiin kuinka totisista ja syvällisistä asioista tahansa, niin tavallisesti sitä aina lopulta päätyttiin leikkipuheisiin ja juuri se se teki seurustelun rouva Canthin kanssa niin viehättäväksi ja virkistäväksi. Hänen herttainen naurunsa tempasi jäykimmätkin ja kankeimmatkin mukaansa. Seuranaisena ja ympäristönsä elähyttäjänä oli hän ensimmäisiä. Siihen ei vaikuttanut ainoastaan hänen kykynsä itse kertoa, mutta myöskin taitonsa panna muut kertomaan ja esiin tuomaan parhaat puolensa. Jokainen, joka tuli hänen kanssaan tekemisiin, oli hänestä joltakin kannalta katsottuna intressantti ihminen. Vaikk'ei hän suinkaan umpimähkään ihailut kaikkia ihmisiä ja vaikka hän useinkin varsin sattuvasti ja pistävästi toi esiin tuttavainsa ja ystäväinsä heikkoudet, niin oli hän jo seuraavalla hetkellä valmis esittämään heitä siinä edullisessa valossa, jossa hän yleensä näki ihmiset. Pieninkin sympaattinen piirre esim. jossain hänen vastustajassaan, joka häntä oli jotenkuten julkisessa tai yksityisessä arvostelussa pahoin pidellyt, riitti muuttamaan hänen mielipiteensä asianomaisesta. Pappien kanssa eivät välit yleensä olleet hyvät, sillä monessa kirjoituksessaan oli rouva Canth heitä kolhinut ja he häntä, ja oli hän virallisen

kirjon edustajista muodostanut itselleen jotenkin epäedullisen käsityksen. Mutta kerran sattui Minna Canth vierailemaan eräässä rauhallisessa maalaispappilassa. Ja katseltuaan elämää siellä ja hengitettyään sitä herttaista ilmaa, joka on niin useille maalaispappiloille omituinen, tuli hän niin liikutetuksi, että kyynelsilmin virkkoi: — «Voi, voi, kuinka hyviä ihmisiä ne papit kuitenkin ovat .. minkätähden niitä niin sätitään ja moititaan!»

Voisin lopettaa nämä muistelmani tähän, mutta kun Kanttilasta oli aina vaikea erota ja kun täytyi uudelleen ja aina uudelleen istuutua sijalleen, jossa jo oli tuntikausia istunut, niin noudatan vieläkin talon vanhaa tapaa.

Mainitsin hänen kyvystään refereerata lukemainsa kirjain sisältöä. Se ei ollut ainoastaan suureksi huviksi, mutta vielä suuremmaksi hyödyksi niille, joilla oli omi siitä nauttia. Tekemällä selkoa siitä kirjallisuudesta, jota hän niin hartaasti viljeli, teki hän sillä suuren palveluksen niille, joilla ei ollut tilaisuutta kirjallisuuden hankkimiseen eikä aikaa sen lukemiseen. Kirjat maksavat rahaa ja kalliita teoksia lukee ja lainaa mieluummin kuin ostaa. Olen esim. minä suuressa kiitollisuuden velassa rouva Canthille siitä, että sain häntä kuulemalla ja häneltä lainaamalla tutustua Brandesin, Tainen y. m. kallishintaisiin teoksiin. Paljon hän senkin kautta vaikutti niiden uusien aatteiden levittämiseen ja tunnetuksi tekemiseen, jotka häntä elähyttivät. Sillä paljon oli niitä nuoria miehiä ja naisia, jotka tässäkin muodossa saivat käyttää hänen vieraanvaraisuuttaan hyväkseen. Eivätkä ainoastaan Kuopiossa asuvat, mutta myöskin siellä vierailevat ja läpikulkevat.

Ja niitä, noita satunnaisia vieraita, niitä oli sadottain. On usein kummasteltu, miten «tuo lanka-puodin rouva», «tuo pikkukauppias tiskinsä takana tuolla kaukana Kuopiossa» voi pysyä niin pirteänä mieleltään, niin avara-aatteisena ja miten hän voi saavuttaa semmoisen ihmistuntemisen. Etupäässä tuli se tietysti siitä, että pirteys, avara-aatteisuus ja ihmistuntemus olivat synnynnäisiä, mutta hyvin paljon

SAHLSTÉN. ANNA.

vaikutti siihen, ettei hän päässyt jäykkemään ja muuttumaan, sekin, että hän piti talonsa ovet selkällänsä kaikille, jotka tahtoivat sinne tulla. Ostajat, kauppaystävät ja kauppamatkustajat tarjosivat ainaista tilaisuutta havaintojen tekoon ihmisistä. Ylioppilaat, taiteilijat, kirjailijat, näyttelijät ja yleensä kaikki henkisiä asioita harrastavat henkilöt, miehet niinkuin naisetkin, toivat tullessaan tuoreita tuulahduksia ulkomaailmasta ja pitivät hänet *au courant* m. m. pääkaupungin rientojen kanssa. Varsinkin kesäiseen aikaan sai olla varma tapaavansa Kanttilan verannalla tai salongissa uusia kasvoja. Ja joka kerran oli yhden kerran ollut siellä, hän tuli kyllä toistekin. Yhtä paljon kuin he häneltä oppivat, oppi hän heiltä. Ja jos oli joku, joka häntä enemmän huvitti ja miellytti, sai se kunnian tulla pyydetyksi asumaankin hänen luonaan ja melkein aina oli hänellä kesäaikoina joku vieras asumassa eräässä suuressa huoneessa, jonka ikkunat antavat Kirkkotorille päin. Tervetulleimpia vieraita oli rouva Canthille aina tohtori Kaarlo Bergbom, jolle hän kernaasti myönsi olevansa suuressa kiitollisuuden velassa hyvistä kirjallisista neuvoista ja joka vuorostaan taas ei ole vähemmässä velassa rouva Canthille Suomalaisen Teatterin puolesta. Teatterin käynnit Kuopiossa olivat muuten juhlahetkiä rouva Canthille, ne kun tarjosivat hänelle harvinaisen tilaisuuden hänelle niin tarpeellisiin herätyksiin draamallisena kirjailijana. Vaikka teatteri, joko suomalainen tai kansanteatteri, jonkun kuukauden vuodessa vierailikin Kuopiossa ja rouva Canthilla siis oli hiukan tilaisuutta näyttämöllisten vaikutusten tutkimiseen, pysyy kuitenkin salaisuutena, miten hän niin perin pohjin oli perehtynyt teatterin tekniikkaan, vaikka niin vähän oli teatterin kanssa tekemisissä.

Melkein kaiken aikansa vietti rouva Canth Kuopiossa, sinne kerran tultuaan. Kerran nuorena tyttönä ollessa lienee hän käynyt Pietarissa, mutta se onkin hänen ainoa ulkomaamatkansa. Helsingissä hän silloin tällöin kävi, mutta sielläkin harvoin. Ja päävaikutuksenaan hän näiltä pääkaupunkimatkoiltaan kertoi koti-

ikävänsä. Vasta sitten kun hän istui keinutuolissaan perheensä ja monien tuttaviensa piirissä oli hän siinä ympäristössä, jossa parhaiten viihtyi. Kuopiossa oli muutenkin niin hyvä olla. Ei ole toista kaupunkia Suomessa, jossa ympäristöt olisivat niin kauniit, vaihtelevat ja viihdyttävät. Rouva Canthin asunto oli melkein keskellä kaupunkia, tuomiokirkon juuressa ja aivan kauniin kirkkopuiston partaalla. Tuon tuostakin kuului sinne hänen kirjoituspöytänsä ääreen kumeat tornikellon lyönnit ja tornivartijan vastaukset kolmikulmaiseen äänirautaan. Sunnuntaisin avasi hän ikkunansa veisuuta ja urkujen soittoa kuullakseen ja nautti siitä sanomattomasti. Siinä oli aina tunnelmaa ja se herätti sitä. Kun hän, uupuneena istumaan, lähti säännöllisille aamu- tai iltapäiväkävelyilleen oli siinä tuuhea kirkkopuisto, josta sitten voi laskeutua vilkasliikkeeseen laivarantaan kansanelämää katselemaan ja ulottaa retki rantakatuja myöten Väinölänniemelle ja sen ympäri. Lähellä juhlaakenttää olevassa niemekkeessä, jossa Kallavesi aukeaa kahdelle haaralle, oli hänen mielipaikkansa, johon hän aina pysähtyi laineiden loiskinaa kuulemaan. Ja kun kyllästyi niihin näköaloihin, joita niemen puiden välitse aukeni, oli toisaalla Valkeisen tie, ihana Alava ja Huuhanmäki, oli Savilahti ja Kelloniemen tie. Mutta ennen kaikkia oli komea Puijo, jonne rouva Canth oli valmis kiipeilemään milloin vaan seuraa sai ja jonka teiden varsille rakennetuissa huvimajoissa hänet useinkin voi tavata kesäpäivinä kirja kädessä istumassa. Hänen lemmityyn lempipaikkansa oli kuitenkin Myhkyrin kallioinen saari.

Siinä on eräässä pienessä suojaudessa poukamassa tasanen rantakenttä ja sinne hän suuressa, varavassa perheveneessään oli valmis viemään vieraansa milloin heitä vaan halutti. Siellä sitä kahvia juotiin ja syötiin ja aatteita ahmittiin. Ja kun maailma oli ensin mullistettu ja sitten uudeksi ja entistään ehommaksi taas raunioistaan rakennettu, niin pistettiin paluumatkalla lauluksikin ja naurettiin herttaisesti, kun laulun tahti pyrki soudun tahtia sotkemaan...

Semmoinen oli hän, Minna Canth, jokapäiväisessä elämässään, aina valpas ja aina aikaansa seuraava, aina innostunut, herttainen ja hauska seuranainen, aina vierasvarainen emäntä. Nyt on hän poissa, nyt ei voi käydä häntä enää tervehtimässä. Sentähden tulee kaiho mieleen hänen talonsa ohi kulkiessaan eikä silloin Kuopiokaan enää tahdo Kuopiolle tuntua.

Juhani' eshs.

